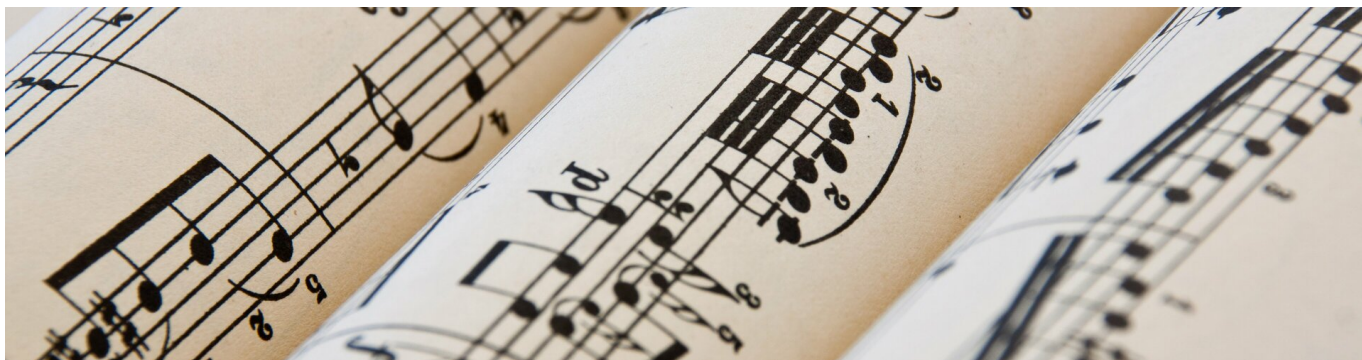

Elementy dzieła muzycznego: agogika, dynamika, artykulacja, harmonia

- [Elementy dzieła muzycznego: agogika, dynamika, artykulacja, harmonia](#)

Elementy dzieła muzycznego: agogika, dynamika, artykulacja, harmonia

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

Scenariusz dla nauczyciela:

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania. Uczeń:

1) zna, rozumie i wykorzystuje w praktyce:

b) określa podstawowe elementy muzyki (harmonię, agogikę, dynamikę);

2) odczytuje i zapisuje elementy notacji muzycznej:

d) zna podstawowe oznaczenia: metryczne, agogiczne, dynamiczne.

Nauczysz się

definiować pojęcia: allegro, forte, presto, staccato;

dostrzegać różnicę między tempem wolnym a szybkim;

określać czym jest artykulacja i agogika, harmonia.

Elementy dzieła muzycznego

Każdy utwór muzyczny jest wynikiem współdziałania tzw. elementów dzieła muzycznego, które porządkują materiał dźwiękowy.

Wspomniane elementy to:

- melodyka – wyznacza następstwo dźwięków o różnej wysokości i różnym czasie trwania;
- rytmika – porządkuje materiał dźwiękowy w czasie poprzez ustalenie czasu trwania dźwięków i wzajemnych relacji między nimi;
- kolorystyka – związana jest z barwą dźwięku.

Pozostałe elementy poznasz podczas tej lekcji.

Kolejnymi elementami dzieła muzycznego są:

- harmonia – porządkuje współbrzmienia dźwięków w utworze muzycznym. Z harmonią związane jest pojęcie **akordu**, czyli współbrzmienia co najmniej 3 dźwięków o różnej wysokości. Odpowiedni układ dźwięków w akordzie i jego brzmienie może tworzyć określony nastrój muzyczny.

61

Motette.
„Jesu, meine Freude“ ①

CHORAL.

Soprano. Je - su, mei - ne Freu - de, mei - nes Her - zens Wei - de, Je - su, mei - ne Zier,

Alto. Je - su, meine Freu - de, mei - nes Her - zens Wei - de, Je - su, mei - ne Zier,

Tenore. Je - su, mei - ne Freu - de, mei - nes Her - zens Wei - de, Je - su, mei - ne Zier,

Basso. Je - su, mei - ne Freu - de, mei - nes Her - zens Wei - de, Je - su, mei - ne Zier,

ach, wie lang', ach, lan - ge ist dem Her - zen ban - ge, und ver - langt nach dir!

ach, wie lang', ach, lan - ge ist dem Her - zen ban - ge, und ver - langt nach dir!

ach, wie lang', ach, lan - ge ist dem Her - zen ban - ge, und ver - langt nach dir!

ach, wie lang', ach, lan - ge ist dem Her - zen ban - ge, und ver - langt nach dir!

Gottes Lamm, mein Bräu - tigam, au - sser dir soll mir auf Er - den nichts sonst Lie - bers wer - den.

Gottes Lamm, mein Bräu - tigam, au - sser dir soll mir auf Er - den nichts sonst Lie - bers wer - den.

Gottes Lamm, mein Bräu - ti - gam, au - sser dir soll mir auf Er - den nichts sonst Liebers wer - den.

Gottes Lamm, mein Bräu - ti - gam, au - sser dir soll mir auf Er - den nichts sonst Lie - bers wer - den.

B. W. XXXIX.

Źródło: Bach Arcades"

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P6FaHzVNx>

Jan Sebastian Bach, widok nutowy utworu „Jesu, meine Freude” BWV 227 (fragment),

Źródło: dostępny w internecie: imslp.org, licencja: CC BY 4.0.

1

Pizzicato polka, autorstwa Johanna Straussa (syn)

Wykonawca: Royal Philharmonic Orchestra

Źródło: Strauss: Emperor Waltz, Waltz on the Beautiful Blue Danube, Overture to Die Fleidermaus

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P6FaHzVNx>

Johann Strauss (syn)

Źródło: domena publiczna źródło nagrania: <https://www.youtube.com/watch?v=xsOwumN3utE>.

1

Fuga i wariacje h-moll op.18 (Preludium), autorstwa Césara Francka

Wykonawca: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P6FaHzVNx>

Jeanne Roniger (fot.), Cesar Franck przy organach w kościele św. Klotildy, Paryż, 1885, wikimedia.org, domena publiczna (ilustracja), Césara Francka „Preludium Fugi i wariacji h-moll op.18”, online-skills, CC BY 3.0 (dźwięk)

Ćwiczenie 1

Określ nastrój wystuchanych przykładów muzycznych.

J. Strauss, *Pizzicato polka*

uduchowiony nastrój

C. Franck, Preludium *Fugi i wariacji h-moll* op.18

żartobliwy nastrój

J.S. Bach, *Jezu, meine Freude*

smutny nastrój

Podstawowe określenia dynamiczne:

DYNAMIKA		
SKRÓT	WŁOSKA NAZWA	ZNACZENIE
<i>fff</i>	<i>fortissimo possibile</i>	możliwie najgłośniej
<i>ff</i>	<i>fortissimo</i>	bardzo głośno
<i>f</i>	<i>forte</i>	głośno

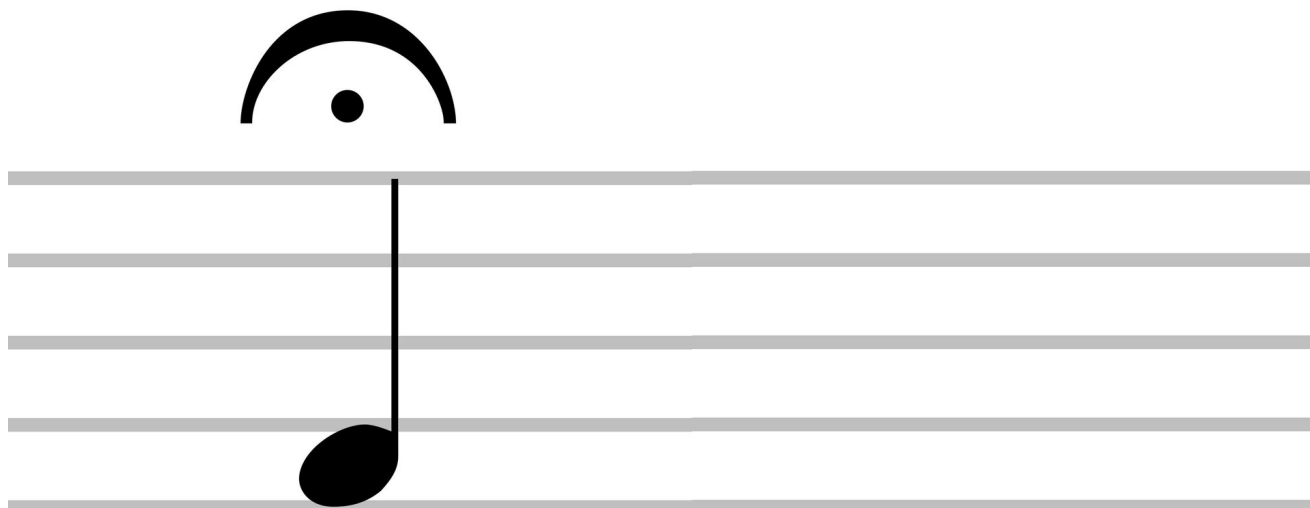
DYNAMIKA		
<i>mf</i>	<i>mezzo forte</i>	średnio głośno
<i>mp</i>	<i>mezzo piano</i>	średnio cicho
<i>p</i>	<i>piano</i>	cicho
<i>pp</i>	<i>pianissimo</i>	bardzo cicho
<i>ppp</i>	<i>pianissimo possibile</i>	możliwie najciszej
<i>dim./decresc.</i> >	<i>diminuendo/decrescendo</i>	stopniowe ściszenie dźwięku
<i>cresc.</i> <	<i>crescendo</i>	stopniowe zwiększenie głośności

Kolejne elementy dzieła muzycznego

Podstawowe określenia agogiczne:

AGOGIKA		
TEMPO WOLNE	TEMPO UMIARKOWANE	TEMPO SZYBKIE
<i>grave</i> - ciężko, poważnie, wolno	<i>andante</i> - (wł.) idąc	<i>allegro</i> - wesoło, żwawo, dość szybko
<i>largo</i> - szeroko, bardzo wolno i spokojnie	<i>andantino</i> - szybciej niż <i>andante</i> , wolniej niż <i>allegretto</i>	<i>vivo</i> - żywo, szybko, błyskotliwie
<i>lento</i> - powoli; szybciej niż <i>largo</i> , a wolniej niż <i>adagio</i>	<i>moderato</i> - umiarkowanie	<i>vivace</i> - żywo, ruchliwie
<i>adagio</i> - powoli	<i>allegretto</i> - żywo, szybciej niż <i>moderato</i> , wolniej niż <i>allegro</i>	<i>presto</i> - szybko

W utworze muzycznym tempo może ulegać zmianom, które oznacza się za pomocą odpowiednich określeń muzycznych np.:

Źródło: online-skills.

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj elementy do odpowiedniej grupy.

Dynamika

fortissimo possibile

andantino

frullato

legato

piano

grave

portato

lento

forte

presto

pizzicato

moderato

diminuendo

col legno

mezzo piano

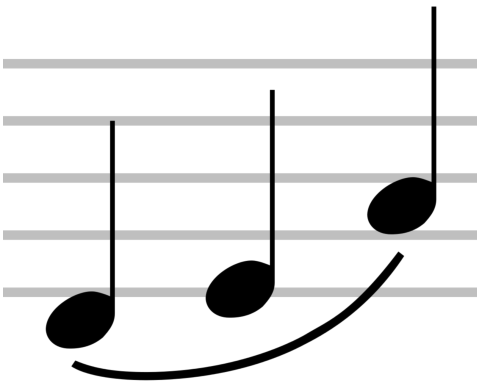
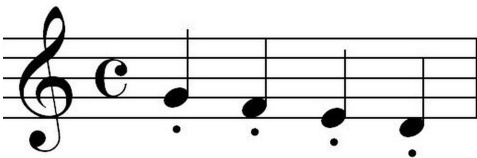
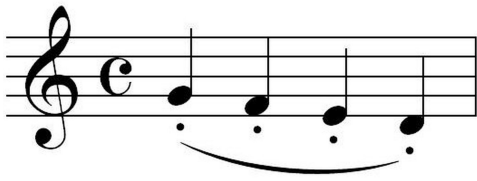
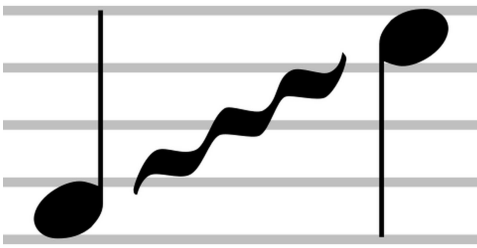
Artikulasi

Agogika

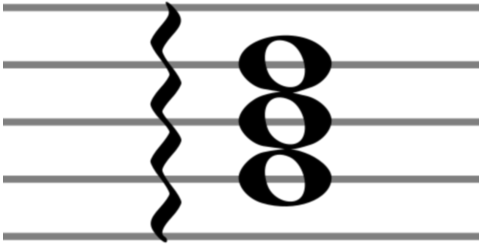
Kolejny element dzieła muzycznego to artykulacja.

Podstawowe określenia artykulacyjne:

ARTYKULACJA

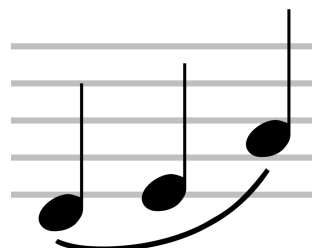
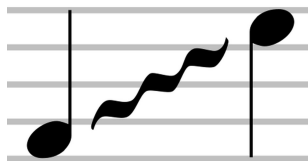
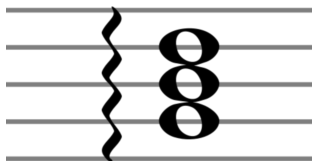
ARTYKULACJA		
OZNACZENIE W ZAPISIE NUTOWYM	WŁOSKA NAZWA	ZNACZENIE
	legato	łączenie dźwięków
	staccato	ostre oddzielanie dźwięków
	portato	oznacza „przenosząc”; sposób pośredni między staccato i legato
	glissando	z wł. „przeslizgując się po dźwiękach”; przejście z jednej wysokości dźwięku do innej w płynny sposób

ARTYKULACJA		
	arpeggio	szybkie zagranie kolejnych dźwięków w dół lub w górę, przez co akord nie brzmi równocześnie
<i>frull./frullato</i>	<i>frullato</i>	z wł. „ćwierkając”; wymawianie głoski „trrr” w czasie wdmuchiwania powietrza, umożliwia uzyskanie drgającego dźwięku (wykorzystywane na instrumentach dętych)
	tremolo	szybkie powtarzanie jednego lub kilku dźwięków
<i>pizz./pizzicato</i>	<i>pizzicato</i>	szarpanie struny palcem na instrumentach smyczkowych
<i>arco</i>	<i>arco</i>	gra smyczkiem
<i>col legno</i>	<i>col legno</i>	uderzenie strun drzewcem smyczka
<i>con sord./con sordino</i>	<i>con sordino</i>	gra przy użyciu tłumika
<i>senza sord./senza sordino</i>	<i>senza sordino</i>	gra bez tłumika

Ćwiczenie 3

Połącz poniższe ilustracje z odpowiednim pojęciem.

glissando

tremolo

arpeggio

legato

Ćwiczenie 4

U szereguj oznaczenia dynamiczne od najcichszego do najgłośniejszego.

fff

pp

p

mf

ppp

ff

mp

f

Wszystkie przedstawione elementy, czyli melodyka, rytmika, kolorystyka, harmonia, dynamika, agogika i artykulacja wpływają na każdy utwór muzyczny nadając mu określony kształt i charakter.

Film pt. Elementy dzieła muzycznego

Muzyka

ELEMENTY DZIEŁA MUZYCZNEGO **AGOGIKA, DYNAMIKA, ARTYKULACJA, HARMONIA**

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1YYkoIXFqY1C>

Film pt.: Elementy dzieła muzycznego. Film wyjaśnia istotę elementów takich jak: artykulacja, dynamika, agogika i harmonia w kontekście przygotowywania koncertu przez duży zespół muzyków pod kierunkiem dyrygenta. Na początku filmu na scenie stoją kontrabasista i skrzypek. Na tym tle lektor czyta: Dzieło muzyczne składa się z wielu elementów. Potrzebne jest wiele pracy, aby końcowy efekt w postaci koncertowego wykonania był w pełni zadowalający. Obowiązujące w nutach oznaczenia nakierowują muzyków i pozwalają na wykonanie najbardziej zbliżone do koncepcji kompozytora. Chociaż utwór muzyczny wykonywany jest przez duży zespół, ważna jest praca każdego z osobna. Następnie przedstawiona jest praca pojedynczych muzyków nad swoim partiami. Skrzypek i kontrabasista ćwiczą swoje partie instrumentalne z utworu Habanera z opery Carmen Georges Bizeta. Po fragmencie instrumentalnym lektor czyta: Każdy z muzyków musi dobrze znać swoją partię tak, aby możliwe było rozpoczęcie pracy w zespole i wypracowanie jednej interpretacji dzieła. Nad całością czuwa dyrygent. To on egzekwuje od zespołu poprawną i wspólną: - artykulację, czyli sposób wydobywania dźwięków, np. legato, staccato, pizzicato, - dynamikę, czyli siłę natężenia dźwięku, np. cicho, głośno, - agogikę, czyli tempo, np. wolne, umiarkowane lub szybkie, - harmonię, czyli prawidłowe współbrzmienia zgodne z zapisem kompozytora. Prace nad przygotowaniem dzieła rozpoczynają się od prób w mniejszych grupach. Na scenie widać solistkę i dyrygenta. Słysząc próbę solistki z pianistą. Następnie lektor czyta: W dalszym etapie prac mniejsze grupy muzyków łączą się w coraz większe składy. Kolejne wykonanie słyszalne w filmie to solistka śpiewająca już z towarzyszeniem pełnej orkiestry symfonicznej. Lektor podsumowuje: Dyrygent odpowiedzialny za końcowy efekt, musi zespolić wypracowane osobno z chórem i orkiestrą elementy. Tak liczna grupa osób tworzy jeden, "wieloosobowy" instrument. Zwieńczeniem wielogodzinnych prób i zaangażowania ogromnej liczby osób jest koncertowe wykonanie, dające satysfakcję nie tylko muzykom, ale także publiczności. Na zakończenie słyszymy pełne wykonanie: Habanery z opery Carmen Georges Bizeta.

Zadania

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DzhM1d9vq>

Preludium c-moll op. 28. nr 20, autorstwa Fryderyka Chopina Wykonawca: Pianista z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Na nagraniu Preludium c-moll opus dwudzieste ósme numer 20, autorstwa Fryderyka Chopina. Utwór jest wykonany na fortepianie. Rozpoczyna się serią dramatycznych i smutnych akordów, później akordy są grane coraz ciszej, przez co potęguję się uczucie smutku i beznadziei.

Ćwiczenie 5

Poniżej zamieszczono nuty Preludium c-moll op. 28 nr 20 Fryderyka Chopina. Słuchając utworu wpisz odpowiednie oznaczenia dynamiczne w wyznaczone w nutach miejsca.

Preludium c-moll op. 28 nr 20

Fryderyk Chopin
1810-1849

The musical score for Preludium c-moll op. 28 nr 20 by Fryderyk Chopin is displayed. The score is in C minor, 2/4 time, and marked 'Largo'. It consists of four systems of music. The first system has a large empty box for a dynamic marking. The second system has a circle for a dynamic marking. The third system has a circle for a dynamic marking. The fourth system has a circle for a dynamic marking. The score includes various musical notations such as chords, single notes, and slurs. The tempo marking 'Largo' is at the beginning, and 'riten.' and '(a tempo)' are used later in the piece.

pp

ff

p

Fryderyk Chopin, Preludium c-moll, Źródło: zpe.gov.pl

Ćwiczenie 6

Źródło: Niccolò Paganini, *fragment utworu Kaprys op.1 nr 24*, domena publiczna.

2 Źródło: Niccolò Paganini, *fragment utworu Kaprys op.1 nr 24*, domena publiczna.

3 Źródło: Niccolò Paganini, *fragment utworu Kaprys op.1 nr 24*, domena publiczna.

Posłuchaj fragmentów *Kaprysu nr 24* Nicolò Paganiniego i określ jaki rodzaj artykulacji został w nich zastosowany.

Utwór 1-

Utwór 2-

Utwór 3-

flażolety

glissando

col legno

legato

tremolo

pizzicato

staccato

con sordino

frullato

Ćwiczenie 7

Wysłuchaj przykładów muzycznych. Każdy z nich reprezentuje jeden z elementów dzieła muzycznego – harmonię, dynamikę, agogikę lub artykulację. Przyporządkuj je do odpowiednich nagrań.

Źródło: Orlando di Lasso, *Echo*, domena publiczna.

2 Źródło: Johann Strauss, *Polka Trisch-Trasch*, domena publiczna.

3 Źródło: Fryderyk Chopin, *Scherzo h-moll*, oprac. Wykonawca: Pianista z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy, domena publiczna.

4 Źródło: Jan Sebastian Bach, *Jesu, meine Freude*, domena publiczna.

Orlando di Lasso, *Echo*

dynamika

Johann Strauss, *Trish trash polka*

agogika

Fryderyk Chopin, *Scherzo h-moll*

harmonia

Jan Sebastian Bach, *Jezu, meine Freude*

artykulacja

Słownik pojęć

Adagio

z wł. „powoli”.

Accelerando

włoskie określenie tempa oznaczające: „przyspieszając”.

Akord

trzy lub więcej dźwięków brzmiących jednocześnie.

Allegretto

z wł. „żywo”; „szybciej niż moderato, a wolniej niż allegro”.

Allegro

z wł. „wesoło, zwawo, dość szybko”.

Andante

z wł. „idąc” – określenie umiarkowanego tempa.

Andantino

określenie umiarkowanego tempa nieco szybszego od andante, lecz wolniejszego od allegretto.

Arco

oznacza na instrumentach smyczkowych grę smyczkiem (np. na skrzypcach).

Arpeggio

to niejednoczesne wykonanie akordu, jego składniki grane są szybko po kolei w górę lub w dół; charakterystyczne dla harfy, używane też na innych instrumentach np. skrzypcach, fortepianie, gitarze.

Col legno

jest osiągalne do wykonania tylko na instrumentach smyczkowych – to uderzanie strun drzewcem smyczka.

Con sordino

„gra przy użyciu tłumika”; możliwe na instrumentach smyczkowych, klawiszowych, dętych blaszanych, jego użycie powoduje zmianę barwy dźwięku.

Crescendo

z wł.: „coraz głośniej”.

Decrescendo/diminuendo

z wł.: „coraz ciszej”.

Dyrygent

osoba kierująca zespołem wokalnie-instrumentalnym, chórem lub orkiestrą.

Fermata

dowolne przedłużenie wartości rytmicznej, oznaczone w nutach za pomocą znaku umieszczonego nad nutą, nad współbrzmiącymi nutami lub pauzą w utworze.

Forte

włoskie określenie oznaczające: „mocno, głośno”.

Fortissimo

włoskie określenie oznaczające: „bardzo mocno, bardzo głośno”.

Fortissimo possibile

włoskie określenie oznaczające: „możliwie najgłośniej”.

Frullato

z wł. „ćwierkając”; na instrumentach dętych poprzez trzepotanie językiem uzyskiwać drżące brzmienie podobne do tremola.

Glissando

z wł. „prześlizgując się po dźwiękach”; przejście z jednej wysokości do innej w sposób płynny, nieprzerwany; wykorzystywane np. w grze na skrzypcach, fortepianie, puzonie.

Grave

włoskie określenie tempa oznaczające: „ciężko, poważnie, wolno”.

Kompozytor

twórca utworów muzycznych.

Largo

włoskie określenie tempa oznaczające: „szeroko, bardzo wolno i spokojnie”.

Legato

z wł. oznacza „łączyć”; dźwięki są powiązane ze sobą.

Lento

włoskie określenie tempa oznaczające: „powoli; szybciej niż largo, a wolniej niż adagio”.

Mezzo forte

włoskie określenie oznaczające: „średnio głośno”.

Mezzo piano

włoskie określenie oznaczające: „średnio cicho”.

Moderato

z wł. „umiarkowanie”; określenie tempa.

Orkiestra

wieloosobowy zespół instrumentalny.

Pianissimo

włoskie określenie oznaczające: „bardzo cicho”.

Pianissimo possibile

włoskie określenie oznaczające: „możliwie najciszej”.

Piano

włoskie określenie oznaczające: „cicho, łagodnie”.

Pizzicato

polega na szarpaniu struny palcem na instrumentach smyczkowych.

Presto

włoskie określenie tempa oznaczające: „szybko”.

Ritardando

włoskie określenie tempa oznaczające: „opóźniając, stopniowo zwalniając”.

Senza sordino

powrót do gry bez tłumika.

Solista

wokalista lub instrumentalista wykonujący partię solową.

Staccato

z wł. „odrywając”; dźwięki są krótkie, ostre, grane z przerwami.

Tremolo

z wł. „drżąc”; jest to szybkie powtarzanie odpowiednio jednego lub kilku dźwięków; wykonalne na instrumentach smyczkowych, klawiszowych, perkusyjnych.

Vivace

włoskie określenie tempa oznaczające: „żywo, ruchliwie”.

Vivo

włoskie określenie tempa oznaczające: „żywo, szybko, błyskotliwie”

Źródła:

D. Gwizdalanka, Słowniczek oznaczeń i skrótów muzycznych, PWM, Kraków 2011, s. 5.

D. Wójcik, Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 21.

www.muzykoteczaszkolna.pl

J. Habela, Słowniczek muzyczny, PWM, Kraków 1998, s. 15.

Biblioteka muzyczna

Jan Sebastian Bach, „Jesu, meine Freude” BWV 227 (fragment), online-skills, CC BY 3.0

2 Johann Strauss (syn), „Pizzicato Polka” (fragment), online-skills, CC BY 3.0

3 Césara Francka „Preludium Fugi i wariacji h-moll op.18”, online-skills, CC BY 3.0

4	Preludium c-moll op. 28. nr 20, autorstwa Fryderyka Chopina Wykonawca: Pianista z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy
5	Źródło: Niccolo Paganini, <i>fragment utworu Kaprys op.1 nr 24</i> , domena publiczna.
6	Źródło: Niccolo Paganini, <i>fragment utworu Kaprys op.1 nr 24</i> , domena publiczna.
7	Źródło: Niccolo Paganini, <i>fragment utworu Kaprys op.1 nr 24</i> , domena publiczna.
8	Źródło: Orlando di Lasso, <i>Echo</i> , domena publiczna.
9	Źródło: Johann Strauss, <i>Polka Trisch-Trasch</i> , domena publiczna.
10	Źródło: Fryderyk Chopin, <i>Scherzo h-moll</i> , oprac. Wykonawca: Pianista z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy, domena publiczna.
11	Źródło: Jan Sebastian Bach, <i>Jesu, meine Freude</i> , domena publiczna.

Bibliografia

Encyklopedia muzyczna PWM pod red. E. Dziębowskiej, PWM, Kraków 1998.